

УДК 044:378. 09:[37.011.3-051:303.82-057.4]?

ЦИФРОВІ НАРАТИВИ В МЕТОДИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Олена Семенов

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

м. Суми, Сумська область, Україна

olenasemenog@gmail.com

Анотація. У статті на основі аналізу теоретичних джерел і практичного досвіду здійснено огляд окремих напрацювань дослідників щодо використання та розроблення цифрових наративів у методичній підготовці майбутніх учителів української мови для формування інформаційно-цифрової компетентності особистості.

Визначено, що в мовно-методичну підготовку доцільно ввести теми, спрямовані на ознайомлення магістрантів із цифровими технологіями навчання лінгвістичних предметів у вищій школі, у профільних класах загальноосвітньої школи, в освітніх закладах нового типу. Актуалізується і важливість використання цифрових наративів для демократизації, гуманізації, одухотворення освітнього процесу.

Наративи, біографічні педагогічні наративи, подають відомості про перебіг подій, ситуацій, дозволяють ураховувати відрефлексований індивідуальний досвід видатних педагогів. Цифровий наратив охарактеризовано як динамічний засіб передачі інформаційних повідомлень, у якому слово, образ і звук виражені в спільному цифровому коді, як мультимедійний проект, що поєднує текст, зображення, аудіо- та відеофайли в короткому відеокліпі. З'ясовано, що використовувані або створені власноруч, спільно зі студентами цифрові наративи можуть бути використані для підвищення ефективності занять як метод, що сприяє глибшому розумінню змісту навчального матеріалу, для колективного створення цифрових історій.

Ключові слова: методична підготовка; майбутній учитель української мови; наратив; біографічні педагогічні наративи; цифровий наратив; інформаційно-цифрова компетентність особистості.

ЦИФРОВЫЕ НАРАТИВЫ В МЕТОДИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Елена Семенов

доктор педагогических наук, профессор,
заведующий кафедрой украинского языка

Сумской государственной педагогической университет имени А. С. Макаренко

г. Сумы, Сумская область, Украина

olenasemenog@gmail.com

Аннотация. В статье на основе анализа теоретических источников и практического опыта осуществлен обзор отдельных работ исследователей по использованию и разработке цифровых нарративов в методической подготовке будущих учителей украинского языка с целью формирования информационно-цифровой компетентности личности.

Определено, что в методическую подготовку целесообразно ввести темы, направленные на ознакомление магистрантов с цифровыми технологиями обучения лингвистических дисциплин в высшей школе, в профильных классах общеобразовательной школы, в образовательных учреждениях нового типа. Актуализируется и важность использования цифровых нарративов для демократизации, гуманизации, одухотворения образовательного процесса.

Нарративы, биографические педагогические нарративы представляют сведения о ходе событий, ситуаций, позволяют учитывать отрефлексированный индивидуальный опыт выдающихся педагогов. Цифровой нарратив охарактеризован как динамическое средство передачи информационных сообщений, в котором слово, образ и звук выражены в общем цифровом коде, как мультимедийный проект, объединяющий текст, изображения, аудио и видео файлы в коротком видеоклипе. Выяснено, что используемые или созданные собственноручно, совместно с студентами цифровые нарративы могут быть использованы для повышения эффективности занятий как метод, способствующий более глубокому пониманию содержания учебного материала, для коллективного создания цифровых историй.

Ключевые слова: методическая подготовка; будущий учитель украинского языка; нарратив; биографические педагогические нарративы; цифровой нарратив; информационно-цифровая компетентность личности.

DIGITAL NARRATIVES IN FUTURE UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE TEACHERS TRAINING

Olena Semenoh

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Head of Ukrainian Language Department

Sumy National Pedagogical University named after A. S. Makarenko

Sumy, Ukraine

olenasemenog@gmail.com

Abstract. In the article on the basis of analyzing theoretical sources and practical experience some scientists' works are disclosed, which deal with using and designing digital narratives in future Ukrainian language and literature teachers' training, to develop a personality's information and digital competence.

It is reported that the themes, which are focused on postgraduate students' acquainting with digital technologies of studying linguistic subjects at university, in specialized classes in secondary school, and a new type of educational institutions, should be introduced into language and methodological training. The author emphasizes on the relevance and importance of using digital narratives for democratization and humanization, the inspiration of the educational process.

Narratives (stories in literary works, letters, confessions, biographies, diaries, comments, portrait sketches, pedagogical aphorisms, scripts, summaries of lessons with notes in the margins and

others), biographical and pedagogical narratives provide information about the events, situations, taking into account individual reflexed experience of outstanding teachers. If students have an opportunity to develop skills of making narratives, they will gradually get communicative competences and feeling of confidence in their own ability that are necessary in the life.

The works by M. Leshchenko and L. Tymchuk that are devoted to studying biography narratives are overviewed. The author suggests her own works of studying biography narratives of outstanding personalities (O. Zakharenko, I. Ziazun, N. Voloshyna, L. Matsko and others).

Digital narrative is characterized as a dynamic means of sending information messages in which a word, an image and sound are expressed in a joint digital code; as multimedia project that combines text, a picture, audio and video files in a short video clip. It is spoken in detail that digital narratives that are used or made together with students can be implemented for increasing the lesson effectiveness and for collective creating digital stories. Methodological background for using and creating pedagogical narratives, in particular in the module “Linguistic personology” is a theory of digital humanizing of education and narrative-digital approach. Analysis of the results of initial work on a book proves that postgraduate students have learnt to express their own position to the phenomenon, take care of ethical dimension and educational positive sensory-emotional atmosphere based on made and widespread digital biographical narratives.

Key words: methodological training; future Ukrainian language teacher; narrative; biographical pedagogical narratives; digital narrative; personality’s information and digital competence.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Серед компетентностей, вагомих для успішної самореалізації та самовираження особистості в інформаційному суспільстві початку ХХІ століття, як зазначається в Концепції нової української школи [8], важлива роль відведена інформаційно-цифровій. Така особистість критично оцінює переваги й ризики використання інформаційних технологій для себе, суспільства, довкілля та сталого розвитку; знаходить, аналізує, узагальнює, логічно організовує дані з використанням цифрових пристроїв для створення інформаційної моделі об’єктів та процесів реального світу; створює інформаційні продукти, працюючи індивідуально або в співпраці з іншими; відповідально, з урахуванням етичних, суспільних, культурних та правових норм, оперує інформаційними й комунікаційними технологіями для спілкування і співпраці як творець та (або) споживач.

Необхідність формування інформаційно-цифрової компетентності учнівської молоді актуалізує потребу вдосконалювати професійну, методичну підготовку майбутніх учителів, зокрема майбутніх учителів української мови і літератури. Загальноосвітня школа потребує словесників-бакалаврів і магістрів, які здатні ефективно працювати в умовах зростання обсягів інформації, володіють уміннями аналізу, інтерпретації та продукування фахових цифрових текстів, проектують і проводять уроки та виховні заходи з урахуванням

цифрових технологій, створюючи атмосферу дослідницько-пізнавальної співпраці.

Мета навчальної дисципліни «Методика викладання української мови у вищій школі» – ознайомити магістрантів із новітніми технологіями навчання лінгвістичних предметів у вищій школі, у профільних класах загальноосвітньої школи, в освітніх закладах нового типу – реалізується також і через формування вмінь аналізувати, використовувати і розробляти дидактичний матеріал. У час, коли перед натиском вузького прагматизму з'являється розгубленість щодо змісту, форм, методів навчання української молоді, актуалізується важливість використання цифрових технологій, цифрових наративів для демократизації, гуманізації, одухотворення освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади дослідження актуальної проблеми теорії і методики використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищій освіті ґрунтуються на ідеях та положеннях міжнародних документів, зокрема рекомендаціях ЮНЕСКО «Цифрова грамотність в освіті» (2011 р.), відповідно до яких цифрову грамотність визнано «своєрідним каталізатором, що показує готовність людини навчатися впродовж життя» [15; 17]. На перетині комп'ютерних і гуманітарних дисциплін виникла цифрова гуманітаристика, міждисциплінарна галузь наукових досліджень і освітніх практик, що вивчає закономірності передачі та сприймання освітнього досвіду у фізичній і віртуальній реальностях на основі використання цифрових технологій.

Згідно із Законом України «Про вищу освіту» (2014 р.) (Розділ II «Рівні, ступені та кваліфікації вищої освіти», стаття 5) інформаційно-цифрова компетентність має пронизувати наукову, методичну, самоосвітні компетентності майбутніх магістрів освіти. Її невід'ємним складником є створення та поширення різних видів цифрових наративів, що дозволяють «одягнути суху інформацію в живу одягу і зробити її особистісно значущою» [13, с.126].

Фундаментальною основою дослідження слугують теоретико-методичні напрацювання дослідників у галузі інформаційних технологій (В. Биков, М. Жалдак, Т. Коваль, Є. Машбиць, Н. Морзе, О. Спирін та ін.), електронної лінгвометодики та лінгводидактики (О. Гарцов, В. Бадер, С. Данилюк, Г. Корицька, О. Кучерук, І. Хижняк), використання цифрових наративів у вищій освіті (Р. Ленем, В. Биков, М. Лещенко, Л. Тимчук). Потреба проведення такого

дослідження підтверджена і педагогічним спостереженням: як показує аналіз опитувань викладачів і студентів різних вищих педагогічних навчальних закладів: більшість не достатньою мірою використовує і розробляє цифрові наративи в освітньому процесі.

Формулювання цілей статті. У межах статті на основі аналізу теоретичних джерел і практичного досвіду здійснимо огляд окремих напрацювань дослідників щодо використання та розроблення цифрових наративів у методичній підготовці майбутніх учителів української мови для формування інформаційно-цифрової компетентності особистості, що є суттєвим у контексті реалізації Концепції нової української школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Окреслимо сутність понять «наратив», «цифровий наратив». Проведений аналіз наукових джерел [1 – 2; 6; 9; 13 – 20] засвідчує динамічний розвиток наратології і *наративу*, що в перекладі з англійської «*narrative*» означає «оповідь», описовий текст певної послідовності подій (історію, розповідь, опис, повідомлення), який акумулює особистісний смисл знання і водночас «є мистецькою та ціннісною формою людської експресії» [20]. С. Розенталь Толісано наголошує на доцільності використання наративу в навчанні: «Оповідання – це базовий принцип мислення. Більшість нашого досвіду, наших знань і наших думок організовані у формі історій. Ментальний рівень історій посилюється проєкціями – кожна історія допомагає нам зрозуміти смисл наступної. Проєкція однієї історії на іншу є проєктивністю – базовим когнітивним принципом, який реалізується скрізь від простих дій, подібних до розповідей про щоденні події, що відбулися, до всім відомих літературних творів» (переклад здійснено Л. Тимчук) [13, с. 127].

М. Лещенко зауважує, що наратив передбачає розширення можливостей збагачення інформації віртуальними, почуттєво-емоційними, суб'єктивними характеристиками і створює надійне підґрунтя для індивідуалізації освітнього процесу [6, с. 417]. Наративи подають відомості про час, місце, обставини, умови перебігу подій конкретної життєвої (освітньої) ситуації, – зазначає А. Закірова [2, с. 21], – дозволяють урахувати відрефлексований індивідуальний досвід. Дослідниця акцентує увагу на таких різновидах наративів: оповіді у творах художньої літератури, листи, сповіді, біографії, щоденники, коментарі, портретні замальовки, педагогічні афоризми, сценарії, конспекти уроків з позначками на полях тощо.

М. Лещенко, Л. Тимчук проводять значну роботу щодо популяризації біографічних досліджень в Україні і за кордоном. Дослідники вказують, що «біографічні дослідження дають можливість визначати об'єктивні (сфери діяльності, контакти з іншими людьми, досягнення, звершення) й суб'єктивні (особистісний досвід, переживання, почуття, мрії, фантазії, стосунки й оцінки різних ситуацій) фактори розвитку особистості. Результатом проведення біографічних досліджень може бути наратив у різних формах: життєва історія (lifestory); опис певної життєвої ситуації або періоду з життя особистості (casehistory); вивчення життєвої ситуації або періоду (casestudy) з метою ілюстрації певних концептуальних положень» [5; 13].

Упродовж тривалого часу на заняттях ми використовуємо наративні студії В. Сухомлинського «Серце віддаю дітям», О. Сухомлинської «Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина ХІХ-ХХ ст.)», М. Лещенко «Педагогічний наратив про Миколу Зерова (1890 – 1937 рр.) – студента і викладача Київського університету», «Педагогічний наратив Лесі Українки: поки інших учити, себе перше треба умити». Готуємо також елементи біографічних наративів про видатних особистостей (О. Захаренка, І. Зязюна, Н. Волошину, Л. Мацько та ін. [11; 12]. У цьому контексті відзначимо педагогічні наративи І. Зязюна (1938 – 2014 рр.) «Педагогіка добра» [3].

Автор називає книгу «духовною сповіддю, у якій розповідає про те, як добрі люди допомогли стати людиною, і передусім такою, яка не лише говорить про добро, а й здатна продукувати його». У сутність педагогіки добра І. Зязюн укладав величний смисл олюдненої та опочуттєвленої педагогіки, благородний смисл головного призначення Учителя: навчити людину бути Людиною, і довести, що «в освіті і в житті усе починається з учителя». Але «вчителем, на якого чекають», учителем – творцем уроку, виконавцем і режисером виконання творчого задуму», учителем, який уміє працювати з особистістю як з унікальною цінністю, таким може стати лише той педагог, який має високий рівень педагогічної майстерності.

Мовно-просвітницьким наративом можна назвати книгу Любові Мацько «Українська мова в освітньому просторі». Наскрізна концептуальна ідея книги – формування креативної мовної особистості, яка має розвинуте чуття мови, мовний смак, здійснює вивчення фольклорного і художнього тексту в культурно-антропологічному просторі, опановує виховні цінності рідного та інших народів. Передусім через інтелект, душу і серце автора навчальної книги учень / студент

одержує скарби, виплекані досвідом багатьох поколінь. Кожний мовець-автор повинен дбати й про мовця-читача та слухача, – наголошує Л. Мацько [7].

У містких і глибоких параграфах учений запрошує освітян до дискусії: чому мовне навчання (чи то української чи іноземної мов) не переходить у вільне володіння мовою. Тільки задіявши практичний і виховний аспект мовної освіти, – наголошує Любов Іванівна, – забезпечимо формування мовного чуття та мовного смаку. Саме в органічному зв'язку мовного навчання і мовного виховання формуються мовні здатності і мовні здібності, мовна культура, усвідомлена естетична мовна поведінка, мовна мода, мовна стійкість.

Як показує проведена дослідна робота, розповіді, записи відомих учених, педагогів, письменників особистого характеру або розповіді про діяльність талановитих педагогів-наставників, спогади їхніх учнів та послідовників, представлені у вигляді художньо-педагогічного біографічного наративу, допомагають на конкретних прикладах яскравіше усвідомити нерозривну єдність наукового і творчого пошуку представників різних поколінь, дослідити індивідуальний стиль, мовний почерк майстра, підвищують рівень засвоєння інформації про культуру педагогічного спілкування як ефективного механізму особистісної взаємодії, що спрямована на взаємопізнання та взаєморозуміння. Спільно зі студентами ми підготували книгу з елементами наративу «Історія кафедри української мови в іменах» [10]. Приходимо до висновку: якщо студентам надати можливість розвивати вміння створювати наративи, вони поступово набуватимуть необхідних у житті комунікативних компетентностей і відчуття впевненості у власних можливостях.

В освітній простір упевнено входить термін «*цифровий наратив*», що, на переконання Р. Ленема, є новим видом мистецтва, у якому «слово, образ і звук виражені у спільному цифровому коді» [4, с. 16]. Л. Тимчук характеризує цифровий наратив як динамічний засіб передачі інформаційних повідомлень, у якому слово, образ і звук виражені у спільному цифровому коді, як мультимедійний проект, що поєднує текст, зображення, аудіо- та відеофайли в короткому відеокліпі [13, с. 84].

Використовувані або створені власноруч, спільно зі студентами цифрові наративи можуть бути використані для підвищення ефективності занять як метод, що сприяє глибшому розумінню змісту навчального матеріалу, для колективного створення цифрових історій. Методологічною основою використання і створення цифрових наративів слугує теорія цифрової

гуманізації навчання, наративно-цифрового підходу, який обґрунтували українські дослідники В. Биков та М. Лещенко на основі конвергенції мистецтва усної розповіді та мистецтва використання технологій вираження і передачі інформаційних повідомлень образами, звуками, символами або їх комплексним застосуванням [1; 15].

Проведений порівняльно-педагогічний аналіз використання цифрових наративів у формальній і неформальній освіті США, Великобританії, Канади, Нової Зеландії, Австралії дозволив Л. Тимчук зробити висновок, що цифрова наративізація є однією із провідних тенденцій підвищення якості освіти загалом і вищої зокрема. Дослідниця на основі вивчення зарубіжного досвіду ґрунтовно проаналізувала *властивості* (технологічність, рефлексивне розкриття конкретної теми, наявність сюжету, поєднання звукової, текстової та образної експресії), *види* (за способами передачі та отримання інформаційних повідомлень, на основі технологій, що реалізують цей процес: аудіо, відео, графічні, текстові, фото, комплексні), *функції* (забезпечення акцептації позиції автора реципієнтами цифрового наративу, реалізація інтерактивності між авторами й реципієнтами наративів, розвиток когнітивних, комунікативних і творчих умінь суб'єктів наративної взаємодії, їхня консолідація на основі теми наративу), *форми* (документальні, художні, короткометражні, анімаційні фільми, мікрофільми, радіопроекти, рекламні відеоролики, відеофрагменти, презентації, фотослайди, електронні тексти тощо) *функціонування*; сфери поширення цифрових наративів у формальній і неформальній освіті для утвердження принципів гуманізму, мирного співіснування, взаємоповаги та співробітництва між народами. Цинтія-Марія Гарреті (Garrety С.М.) виділяє такі жанри цифрових наративів: традиційні розповіді, навчальні розповіді, розповіді, що ґрунтуються на проектах, розповіді про соціальну справедливість і культурний розвиток та розповіді, основу яких складає рефлексивна практика [16].

У вітчизняний науковий обіг й освітню практику Л. Тимчук уведено *ідеї зарубіжних учених стосовно наративного підходу* в навчанні (передбачає активізацію словесних методів інтерпретації життєвого досвіду у формі складання різноманітних оповідей для стимулювання процесів самопізнання та саморозвитку особистості; основоположник підходу – Джером Брунер); щодо *визнання когнітивно-творчих функцій цифрових наративів* та позитивного впливу застосування цифрових наративів на ефективність навчання (розробник

– Джером Брунер); використання наративів у педагогічній освіті, зокрема в педагогічно-терапевтичних практиках (ініціатори – А. Герсі, Н. Кінг, М. Стемплевська-Жаковіч); щодо інтерактивних курсів педагогічного наративу, цифрових наративів; мистецтва створення педагогічної казки, біографічних цифрових наративів, які на сьогодні є однією з важливих інтерактивних форм сучасної комунікації для підвищення ефективності освітнього процесу (К. Оехлман, Р. Ленем, Б. Доган, Ц. Гарреті, А. Нгуен, А. Рудніцкі).

На заняттях і в процесі самостійної роботи з методики викладання української мови у вищій школі ми використовуємо ідеї магістерських програм із цифрових наративів, що розміщені на сайтах університетів та коледжів США (Університет Болдстейт в штаті Індіана, Університет в Осло, Університет Меріленд Вашингтон, Університетський педагогічний коледж Х'юстона) [17], зокрема стосовно доцільності використання і проектування цифрових біографічних наративів.

Цікаві ідеї біографічних цифрових наративів у формі коротких і тривалих багатосерійних відеофільмів, запропоновані в телевізійних програмах «Спадщина», «Автограф», «Машина часу», «Велич особистості» тощо (про епізоди життя відомих учених-мовознавців П. Житецького, А. Кримського, О. Потебні та ін.), спонукають більш якісно опанувати теми курсу з історії методики викладання української мови, підготуватися до реалізації теми «Українські мовознавці» в одинадцятому класі загальноосвітньої школи.

Аналізуємо також зі студентами педагогічні цифрові наративи, зокрема, присвячені видатному українському вченому, академіку НАПН України І. Зязюну (1938 – 2014 рр.): його виступи на конференціях (наприклад, <https://www.youtube.com/watch?v=eXyWUqW4DzQ>). Ось як дослідник розмірковує над поняттями почуття, слово, дія, взаємодія: «Учень бере те, що збагачує його інтелектуально, головне, почуттєво. Почуття – це душа людини. Спілкуючись із вами, я вмикаю всі основні психологічні поняття, свій досвід. Слово – фізіологічний і лікувальний чинник. Це дуже правильно сказано. Компетентність у мові й мовленні також є однією з важливих, домінантних ознак педагогічної дії. А відтак нам і говорити треба про педагогіку як науку. Про взаємодію вчителя і учня. Нам би звернути увагу на вчителя: який він, що має особливого, як впливає на учня. Для талановитого вчителя учень є особистістю, має радість від спілкування з ним. Але велика частина наших учнів сьогодні нікому не потрібна, вона – частина об'єктів, до яких учитель ніколи не доходить.

Ніхто цьому вчителю не розповів, як це робити. А робиться це на основі прекрасного і піднесення» (<https://www.youtube.com/watch?v=eXyWUqW4DzQ>). Аналізуємо виступи колег на конференції «Ідеї академіка Івана Зязюна в працях його учнів і соратників» (м. Харків, 2015; <https://www.youtube.com/watch?v=J3gHO2LEjms>).

У процесі виконання завдань індивідуальної роботи з курсу залучаємо магістрантів до створення біографічних цифрових наративів про викладачів кафедри М. Лазарка, Н. Дейниченко. Керуємося рекомендаціями С. Толісано: процес створення цифрових наративів потребує синтезування різноманітних умінь: дослідження, написання, дизайн, презентація (подання, демонстрація), інтерв'ювання, розв'язання проблем, оцінювання. С. Толісано увиразнює це в розгляді таких питань: «З чого мені розпочати?», «Від чого потрібно відштовхнутись?», «Які інформаційні носії (текст, аудіо, образи, відео) я або мої студенти потребують, щоб розповісти наратив?», «Як я оцифрую (електронізую, здійснюю перехід в цифрову площину) нецифрові інформаційні носії (нецифрові фото, мій голос, документи та ін.)?», «Як я підготую моїх студентів до створення сюжетної лінії наративу?».

С. Толісано подає схему компонентної структури цифрового наративу, детальну характеристику технологій (GoogleMaps, Word, Audacity, FotoStory, Mixbook, VoiceThread, MovieMaker), що можуть використовуватися для створення графічних образів, аудіо та відео, ознайомлюємося з можливостями програм MovieMaker та PhotoStory, що розширюють можливості комбінування в цифрових біографічних наративах тексту, зображень, звуку [20].

Для вивчення поведінки особистості в мережі Інтернет (спілкування в електронних соціальних мережах, створення власного образу, вивчення контенту веб-сайтів, навчального потенціалу електронних освітніх ресурсів тощо) Л. Тимчук пропонує використовувати метод нетнографії біографічного дослідження (*від англ. – «netnography» «inter[net]» інтернет і «ethnography» – етнографія, автор – Р. Козинець (R. Kozinets) [19]. У роботі керуємось і дослідженням І. Хижняк щодо підготовки учителів до використання засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності [14].*

Робота над такими проектами побудована на інтерактивній співпраці між учасниками, що спонукає критично мислити, вирішувати різні за складністю проблеми. З урахуванням дослідницьких напрацювань для навчальних цілей нами підготовлено електронний навчальний посібник «Академічне письмо:

лінгвокультурологічний підхід (<http://academ-write.tilda.ws/>), представлений у вигляді так званої Лендінг-пейдж-сторінки, наповнений візуальним контентом і спрямований на розширення уявлення користувачів про мовні засоби наукового тексту, опанування технології роботи із сучасним українським та англійським науковим текстом.

Продовжується робота над створенням цифрової книги з лінгвоперсонології [12]. Предметом дослідження є професійна мовна особистість, мовна особистість автора науково-навчального тексту, мета – представити дослідження мовної особистості крізь призму аксіології та акмеології. Здійснюємо аналіз метамови авторів навчальних книг для вищої і загальноосвітньої школи, наративу відомих науковців (В. Сухомлинського, О. Захаренка, І. Зязюна, Н. Волошиної, С. Гончаренка, Л. Мацько, М. Пентилюк, Н. Ничкало, Г. Філіпчука), які зробили значний внесок у розвиток науки, культури, суспільства.

Аналіз результатів початкової роботи над книгою засвідчив: магістранти навчалися виражати власну позицію до досліджуваного явища, дбали про етичний вимір та позитивну почуттєво-емоційну атмосферу навчання на основі створених і поширених біографічних цифрових наративів.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави зробити такі висновки. У мовно-методичній підготовці введено теми, спрямовані на ознайомлення магістрантів із цифровими технологіями навчання лінгвістичних предметів у вищій школі, у профільних класах загальноосвітньої школи, в освітніх закладах нового типу. Актуалізується і важливість використання цифрових наративів для демократизації, гуманізації, одухотворення освітнього процесу.

Наративи (оповіді у творах художньої літератури, листи, сповіді, біографії, щоденники, коментарі, портретні замальовки, педагогічні афоризми, сценарії, конспекти уроків з позначками на полях тощо), біографічні педагогічні наративи подають відомості про перебіг подій, ситуацій, дозволяють урахувувати відрефлексований індивідуальний досвід видатних педагогів. Якщо студентам надати можливість розвивати вміння створювати наративи, вони поступово набуватимуть необхідних у житті комунікативних компетентностей і відчуття впевненості у власних можливостях. Цифровий наратив характеризують як динамічний засіб передачі інформаційних повідомлень, у якому слово, образ і звук виражені в спільному цифровому коді, як мультимедійний проект, що поєднує текст, зображення, аудіо- та відеофайли в короткому відеокліпі.

Використовувані або створені власноруч спільно зі студентами цифрові наративи можуть бути використані для підвищення ефективності занять як метод, що сприяє глибшому розумінню змісту навчального матеріалу, для колективного створення цифрових історій. Методологічною основою використання і створення цифрових педагогічних наративів, зокрема з модуля «Лінгвоперсонологія» слугує теорія цифрової гуманізації навчання, наративно-цифрового підходу. Перспективу подальших досліджень убачаємо в аналізі цього модуля на рівні реалізації в освітньому процесі вищої школи, у неформальній та інформальній освіті педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Ю. Цифрова гуманістична педагогіка відкритої освіти / В. Ю. Биков, М. Лещенко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. / ред. О. Г. Романовський. – Харків : НТУ "ХПІ", 2016. – Вип. 45 (49) : матер. 2-ї міжнар. наук.-практ. конф. : "Ідеї академіка Івана Зязюна у працях його учнів і соратників", 25-26 травня 2016 р. – Ч. 1. – С. 16 – 45.
2. Закирова А. Ф. Основы педагогической герменевтики / А.Ф.Закирова: учеб. пособ. – Тюмень: Издательство Тюменского государственного университета, 2011. – 324с.
3. Зязюн І. Педагогіка добра: ідеали і реалії / І. Зязюн: наук-метод. посіб. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
4. Ленем Р. Електронне слово: демократія, технологія та мистецтво /Пер.з англ. А.Глушка. – К.: Ніка-Центр, 2005. – 376 с.
5. Лещенко М. Методи біографічних досліджень в дискурсі освітніх наративних практик / Наукові записки Київського національного університету імені ТарасаШевченка. – Київ. -2012 – №2, С.62-65.
6. Лещенко М. Наратив у дискурсі педагогічної майстерності / М.Лещенко //Педагогічна освіта і освіта дорослих: європейський вимір : зб. наук. пр. / АПН України, Ін-т пед. освіти та освіти дорослих. – К., 2008. – С. 416 – 428.
7. Мацько Л. І. Українська мова в освітньому просторі: Навчальний посібник для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» / Л. І. Мацько. — К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 607 с.
8. Нова українська школа [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/08/17/mon.pdf>
9. Семенов О. Електронні освітні ресурси у лінгвометодичній підготовці педагога-дослідника/ Олена Семенов // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2016, № 10 (65). – с. 123-133.
10. Семенов О. Історія кафедри української мови Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка в іменах/Олена Семенов, Наталя Дейниченко: наук.-пед. видання.– Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. – 227 с.

11. Семенов О. Мовна особистість учителя в художній літературі / Олена Семенов, Людмила Базиль : навч. посіб. – К.: Фенікс, 2008. – 288с.
12. Семенов О. Лінгвоперсонологія : навч. посіб. / Олена Семенов. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. – 192 с.
13. Тимчук Л. І. Цифрові наративи в навчанні майбутніх магістрів освіти: історія, реалії, перспективи розвитку : монографія за наук. ред. Лещенко М.П. / Лариса Іванівна Тимчук. – К.: САММІТ – КНИГА, 2016. – 390 с.
14. Хижняк І. А. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності : монограф. / І. А. Хижняк. – Слов'янськ : Вид-во „Друкарський двір”, 2016. – 380 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Bykov, V. Yu., & Leshchenko M. P. (2016). Tsyfrova humanistychna pedahohika vidkrytoi osvity [*Digital humanistic pedagogy of open education*]. *Problemy ta perspektyny formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity* – Problems and prospects of developing national humanistic and technical elite, 45, 16 – 45 [in Ukrainian].
2. Zakirova, A. F. (2011). *Osnovy pedagogicheskoy germeneytyki* [*Bases of pedagogical hermeneutics*]. Tyumen: Izdatelstvo Tyumenskogo gosudarstvennogo universiteta [in Russian].
3. Ziazun, I. (2000). *Pedahohika dobra: idealy i realii* [*Pedagogics of kindness: ideals and realities*]. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
4. Lenem, R. (2005). *Elektronne slovo: demokratiia, tekhnolohiia ta mystetstvo* [*Electronic word: democracy, technology and art*]. (A. Halushka, Trans). Kyiv: Nika-Tsentr [in Ukrainian].
5. Leshchenko, M. (2012). Metody biohrafichnykh doslidzhen v dyskursi osvitnykh naratyvnykh praktyk [The methods of biographical research in the discourse of educational narrative practices]. *Naukovi zapysky Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Scientific notes of Taras Shevchenko Kyiv National University*, 2, 62 – 65 [in Ukrainian].
6. Leshchenko M. (2008). Naratyv u dyskursi pedahohichnoi maisternosti [Narrative in the discourse of pedagogical mastery]. *Pedahohichna osvita i osvita doroslykh: evropeyskyi vymir – Pedagogical education and adults' education: European dimension*, 416 – 428 [in Ukrainian].
7. Matsko, L. I. (2009). *Ukrainska mova v osvitniomu prostori: navchalnyi posibnyk dlia studentiv-filolohiv osvitno-kvalifikatsiinoho rivnia “mahistr”* [Ukrainian language in educational environment: a tutorial for student linguists who are obtaining a Master degree]. Kyiv: Vydavnytstvo NPU im. M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
8. Nova ukrainska shkola [New Ukrainian school]. (n. d.) *mon.gov.ua*. Retrieved from <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/08/17/mon.pdf> [in Ukrainian].
9. Semenoh, O. (2016). Elektronni osvitni resursy u linhvometodychnii pidhotovtsi pedahoha-doslidnyka [Electronic educational resources in linguistic and methodological training of educator-researcher]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history and innovative technologies*, 10(65), 123 – 133 [in Ukrainian].
10. Semenoh, O., & Deinichenko, N. (2014). *Istoriia kafedry ukrainskoi movy Sumskoho pedahohichnoho universytetu imeni A. S. Makarenka v imenakh* [History of Ukrainian language

department at Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko in names]. Sumy: SumDPU imeni A. S. Makarenka [in Ukrainian].

11. Semenoh, O. (2008). *Movna osobystist uchytelia v khudozhnii literaturi [Language teacher's personality in fiction].* Kyiv: Feniks [in Ukrainian].

12. Semenoh, O. (2016). *Linhvopersanologiiia [Linguistic persanology].* Sumy: SumDPU imeni A. S. Makarenka [in Ukrainian].

13. Tymchuk, L. I. (2016). *Tsyfrovii naratyvy v navchanni maibutnikh mahistriv osvity: istoriia, realii, perspektyvy rozvytku [Digital narratives in training of future masters of education: history, realities, and development prospects].* Leshchenko (Ed.). Kyiv: SAMMIT – KNYHA [in Ukrainian].

14. Khyzhniak, I. A. (2016). *Teoriia i praktyka pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochkovoi shkoly do vykorystannia zasobiv elektronnoi linhvometodyky v profesiinii diialnosti [Theory and practice of future primary school teachers' training for using tools of electronic linguistic methodology in professional activities].* Sloviansk: Vydavnytstvo "Drukarskyi dvir" [in Ukrainian].

Матеріали надійшли до редакції
16.04.2017 р.